KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

XXI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G‘OYA VA YECHIMLAR

NOYABR, 2026



ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:
https://konferensiyalar.com

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g‘oya va yechimlar.
XXI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami. 2-jild, 21-son (12-noyabr, 2026-yil).– 134 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda C-5669862 son bilan rasman davlat ro‘yaxatidan o‘tkazilgan.

Elektron nashr: https://konferensiyalar.com

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o‘tkazilgan sana: 2026-yil, 9-noyabr

Mas’ul muharrir:
Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya
Mazkur to‘plamda “Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g‘oya va yechimlar” mavzusidagi XXI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta’lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o‘rin olgan bo‘lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag‘ishlangan.
Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta’lim o‘qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo‘llanma bo‘lib xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2026-yil
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

PEDAGOGIKA FANLARI

KOMMUNIKATIV YONDASHUV DOIRASIDA LINGVISTIK INTERFERENSIYANI BARTARAF ETISH: BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARI LINGVISTIK KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING KONTRASTIV - LINGVODIDAKTIK ASOSLARI

Abdupattayev Azizbek Soxibjon o‘g‘li
Is’hoqxon Ibrat nomidagi Namangan davlat chet tillari instituti tadqiqotchisi
Email: azizbekabdupattayev2@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada o‘zbek tilida so‘zlashuvchi bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari nutqida yuzaga keladigan lingvistik interferensiyaning fonologik, grammatik, leksik va orfografik satrlardagi ko‘rinishlari nazariy jihatdan tahlil qilingan. Kontrastiv tahlil, xatolar tahlili va oraliq til nazariyalari xulosalari asosida interferensiyani kommunikativ yondashuv doirasida bartaraf etishning kontrastiv-lingvodidaktik modeli taklif etilgan. Modelda ona tilini o‘rganuvchi uchun to‘siq emas, balki ongli qiyoslash vositasi sifatida qarash asoslangan.

Kalit so’zlar: lingvistik interferensiya, transfer, kontrastiv tahlil, xatolar tahlili, oraliq til, fossilizatsiya, kommunikativ yondashuv, lingvistik kompetensiya.

OVERCOMING LINGUISTIC INTERFERENCE WITHIN THE COMMUNICATIVE APPROACH: CONTRASTIVE-LINGUODIDACTIC FOUNDATIONS FOR ENHANCING THE LINGUISTIC COMPETENCE OF PROSPECTIVE ENGLISH TEACHERS

Abdupattayev Azizbek Soxibjon o‘g‘li
Researcher of the Namangan State Institute of
Foreign Languages named after Ishaqkhan Ibrat

Annotation. The article theoretically analyses manifestations of linguistic interference at the phonological, grammatical, lexical and orthographic levels in the speech of Uzbek-speaking prospective English teachers. Drawing on contrastive analysis, error analysis and interlanguage theory, it proposes a contrastive-linguodidactic model for overcoming interference within the communicative approach. The model treats the mother tongue not as an obstacle but as a tool for conscious comparison.

Keywords: linguistic interference, transfer, contrastive analysis, error analysis, interlanguage, fossilization, communicative approach, linguistic competence.

DOI: https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i21/n12

KIRISH

Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisining lingvistik kompetensiyasi uning kasbiy tayyorgarligining asosiy tarkibiy qismi bo‘lib, til birliklarini nutqda to‘g‘ri qo‘llash va ularni o‘quvchilarga tushuntira olish qobiliyatini o‘z ichiga oladi [8: 130; 13: 62; 14: 736]. O‘zbekiston sharoitida bu kompetensiya ko‘pincha ikki til – o‘zbek va rus tillari ta’sirida shakllanadi. Natijada talabalar nutqida ona tili tizimining chet til tizimiga ko‘chishi, ya’ni lingvistik interferensiya kuzatiladi. U. Vaynrayx interferensiyani ikki til aloqasi natijasida til me’yoridan chetga chiqish deb ta’riflagan [1: 1].

Kommunikativ yondashuv amaliyotida ona tilidan foydalanish uzoq vaqt cheklanib kelgan: «faqat ingliz tilida» tamoyili ustuvor bo‘lgan [10: 405]. Biroq bu holat interferensiya muammosini yo‘qotmaydi, aksincha, uni ongli nazoratdan chetda qoldiradi. Oqibatda ko‘plab talabalarning nutqi ravon bo‘lsa-da, unda ona tili ta’siridagi barqaror xatolar saqlanib qoladi. Bo‘lajak o‘qituvchi uchun bu ikki tomonlama xavfli: u bunday xatolarni o‘quvchilarga uzatishi va o‘quvchilar nutqidagi xuddi shunday xatolarni payqamasligi mumkin.

Shu bois muammo quyidagicha qo‘yiladi: kommunikativ yondashuvning muloqotga yo‘naltirilganlik tamoyilini saqlagan holda lingvistik interferensiyani qanday qilib ongli va tizimli ravishda bartaraf etish mumkin? Maqolaning maqsadi – o‘zbek tilida so‘zlashuvchi bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari lingvistik kompetensiyasini takomillashtirishning kontrastiv-lingvodidaktik asoslarini nazariy jihatdan asoslashdir.

METODLAR

Tadqiqot nazariy xarakterga ega bo‘lib, quyidagi metodlarga tayandi: interferensiya va til transferi nazariyalariga oid manbalarni tizimli-tanqidiy tahlil qilish; ingliz va o‘zbek tillarining fonologik, grammatik, leksik va orfografik tizimlarini qiyosiy-tipologik tahlil qilish; kontrastiv tahlil, xatolar tahlili va oraliq til nazariyalari xulosalarini nazariy umumlashtirish; olingan natijalar asosida modellashtirish. Tahlilda ingliz tili o‘rganuvchilarining tipik xatolariga oid xorijiy tavsiflar [9] hamda muallifning pedagogik kuzatuvlari tayanch material sifatida qo‘llandi. Xatolarni tasniflashda K. Jeymsning xatolar tahlili tipologiyasiga [6: 94] va J. Jalolovning ona tili ta’sirini hisobga olish tamoyiliga [7: 52] tayanildi.

NATIJALAR

1. Nazariy yondashuvlar evolyutsiyasi. R. Ladoning kontrastiv tahlil gipotezasiga ko‘ra, ona tiliga o‘xshash elementlar oson, farq qiluvchi elementlar esa qiyin o‘zlashtiriladi [2: 2]. Keyinchalik bu gipoteza barcha xatolarni oldindan aytib bera olmagani uchun tanqid qilindi. S.P. Korder xatolarni o‘rganuvchi tafakkuridagi tizimning ko‘rsatkichi sifatida talqin qildi [3: 167]. L. Selinker esa o‘rganuvchi tilini ona tili va chet til o‘rtasidagi mustaqil «oraliq til» tizimi deb atab, uning ayrim elementlari fossilizatsiyalashuvini asosladi [4: 215]. T. Odlin transferni nafaqat salbiy, balki ijobiy hodisa sifatida ham ko‘rib chiqdi [5: 27]. Tahlil shuni ko‘rsatdiki, bu nazariyalar bir-birini inkor etmaydi. Kontrastiv tahlil xatolarni bashorat qilish, xatolar tahlili ularni tashxislash, oraliq til nazariyasi esa ularning dinamikasini tushuntirish uchun xizmat qiladi.

2. Interferensiyaning til satrlari bo‘yicha ko‘rinishlari. Ingliz va o‘zbek tillarining qiyosiy-tipologik tahlili interferensiyaning to‘rt satrda namoyon bo‘lishini ko‘rsatdi (1-jadval). Bunda rus tilining ikkilamchi ta’siri, ayniqsa leksik satrda (I am agree – rus. я согласен), alohida e’tiborni talab qiladi.

1-jadval. Lingvistik interferensiyaning til satrlari bo‘yicha tavsifi va didaktik yechimlari

Til sathi	O‘zbek tilining farqlovchi xususiyati	Interferensiya namunasi	Kommunikativ-didaktik yechim
Fonologik	/θ/, /ð/ va /w/ fonemalarining yo‘qligi; unlilar cho‘ziqligining farqlanmasligi	think → [sɪŋk], wine → [vaɪn]; ship va sheep farqlanmasligi	Minimal juftliklar asosidagi ma’no farqlovchi kommunikativ topshiriqlar

Til sathi	O‘zbek tilining farqlovchi xususiyati	Interferensiya namunasi	Kommunikativ-didaktik yechim
Grammatik	Artikl va grammatik jins kategoriyasining yo‘qligi; SOV so‘z tartibi; so‘roqning -mi yuklamasi bilan ifodalanishi	She is teacher; he/she almashinuvi; You are student?	Shaklga e’tibor (focus on form) va qayta shakllantirish (recast) orqali tuzatish
Leksik	Ruscha va o‘zbekcha o‘zlashmalar; kollokatsiyalarning farqlanishi	familiya → family; I am agree; do a mistake	Kollokatsion korpus namunalari bilan qiyosiy payqash topshiriqlari
Orfografik	O‘zbek yozuvining fonetik tamoyilga asoslanganligi	wich, freind, beautifull	Imlo qonuniyatlarini kashf etishga yo‘naltirilgan induktiv topshiriqlar

3. Kontrastiv-lingvodidaktik model. Interferensiyani bartaraf etish besh bosqichli model asosida tashkil etilishi asoslandi: 1) bashorat – qiyosiy tahlil asosida ehtimoliy xatolarni aniqlash; 2) payqash – talaba o‘z nutqi va namunaviy nutqni solishtirib, farqni mustaqil topadi; 3) ongli qiyoslash – ona tili va ingliz tili tuzilmalari qisqa muddatli metalingvistik tahlil orqali qiyoslanadi; 4) kommunikativ mashq – til shakli aniq qo‘llanishni talab etuvchi muloqot vaziyatida mustahkamlanadi; 5) kasbiy transfer – talaba o‘quvchilar ishidagi interferension xatolarni tashxislaydi va tuzatish usulini tanlaydi.

MUHOKAMA

Taklif etilgan model ona tilidan maqsadli foydalanish g‘oyasini qo‘llab-quvvatlovchi zamonaviy qarashlar bilan uyg‘un. V. Kuk ona tilini o‘rganuvchi ongida mavjud resurs sifatida ko‘rishni taklif etgan [10: 410]. G. Xoll va G. Kuk esa ona tilidan foydalanishni rad etishning ilmiy jihatdan yetarli asosi yo‘qligini ko‘rsatgan [11: 299]. Modelning muhim jihati shundaki, ona tiliga murojaat qisqa va maqsadli bo‘lib, kommunikativ faoliyat o‘rnini egallamaydi. U faqat payqash va ongli qiyoslash bosqichlarida qo‘llanadi.

Tuzatish usulini tanlash ham muhim ahamiyatga ega. R. Laster va L. Ranta tadqiqotida qayta shakllantirish (recast) eng ko‘p qo‘llanadigan, ammo o‘rganuvchi tomonidan kam payqaladigan usul ekani aniqlangan; o‘rganuvchini o‘zi tuzatishga undovchi usullar esa samaraliroq bo‘lgan [12: 46]. Shu sababli fossilizatsiyalashgan interferension xatolar uchun o‘zi tuzatishga undovchi usullarni qo‘llash maqsadga muvofiq. Bo‘lajak o‘qituvchi uchun bu usullarni o‘z tajribasida sinab ko‘rish kelgusidagi kasbiy faoliyatiga bevosita tayyorgarlik bo‘ladi. Modelning cheklovi uning nazariy darajada asoslanganidir; uni amalda sinash keyingi tadqiqotlar vazifasi hisoblanadi.

XULOSA

Nazariy tahlil asosida quyidagi xulosalar chiqarildi. Birinchidan, o‘zbek tilida so‘zlashuvchi bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilari nutqidagi lingvistik interferensiya fonologik, grammatik, leksik va orfografik satrlarda namoyon bo‘ladi va rus tilining ikkilamchi ta’siri bilan murakkablashadi. Ikkinchidan, kontrastiv tahlil, xatolar tahlili va oraliq til nazariyalari bir-birini to‘ldiruvchi nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Uchinchidan, interferensiyani bartaraf etish bashorat, payqash, ongli qiyoslash, kommunikativ mashq va kasbiy transfer bosqichlaridan iborat kontrastiv-lingvodidaktik model asosida samarali tashkil etilishi mumkin. Taklif etilgan

model amaliy til fanlari dasturlariga kontrastiv modullarni kiritish va o‘zbek o‘quvchilari uchun xatolar tasnifini yaratish uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Weinreich U. Languages in Contact: Findings and Problems. – New York: Linguistic Circle of New York, 1953. – 148 p.
2. Lado R. Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers. – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1957. – 141 p.
3. Corder S.P. The significance of learners’ errors // International Review of Applied Linguistics. – 1967. – Vol. 5, No. 4. – P. 161–170.
4. Selinker L. Interlanguage // International Review of Applied Linguistics. – 1972. – Vol. 10, No. 3. – P. 209–231.
5. Odlin T. Language Transfer: Cross-linguistic Influence in Language Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 210 p.
6. James C. Errors in Language Learning and Use: Exploring Error Analysis. – London: Longman, 1998. – 320 p.
7. Jalolov J.J. Chet til o‘qitish metodikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2012. – 432 b.
8. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020. – 278 p.
9. Swan M., Smith B. Learner English: A Teacher’s Guide to Interference and Other Problems. 2nd ed. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 362 p.
10. Cook V. Using the first language in the classroom // Canadian Modern Language Review. – 2001. – Vol. 57, No. 3. – P. 402–423.
11. Hall G., Cook G. Own-language use in language teaching and learning // Language Teaching. – 2012. – Vol. 45, No. 3. – P. 271–308.
12. Lyster R., Ranta L. Corrective feedback and learner uptake: Negotiation of form in communicative classrooms // Studies in Second Language Acquisition. – 1997. – Vol. 19, No. 1. – P. 37–66.
13. Abdupattayev A.S. Ingliz tili o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida lingvistik kompetensiyani shakllantirish masalalari // Advances in Science and Education. – 2025. – Vol. 01, Issue 12. – B. 61–65.
14. Abdupattayev A.S. Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining lingvistik kompetensiyasi tarkibida kommunikativ yondashuvning o‘rni // Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. – 2026. – № 1. – B. 735–737.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G‘OYA VA YECHIMLAR

XXI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, noyabr

Mas’ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g‘oya va yechimlar.
XXI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to‘plami.
2-jild, 21-son (12-noyabr, 2026-yil). – 134 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda C-5669862 son bilan rasman davlat ro‘yaxatidan o‘tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: https://konferensiyalar.com

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o‘tkazilgan sana: 2026-yil, 9-noyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.